

Kobiety w strukturach ISIS – realne zagrożenie czy niewinne ofiary?¹

Abstrakt

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie sytuacji kobiet w kalifacie ISIS i w strukturach Państwa Islamskiego przez pryzmat arabskojęzycznych doniesień medialnych opublikowanych na stronach internetowych serwisów informacyjnych. W artykule autorka przedstawia obraz kobiet w Państwie Islamskim ukazany w arabskich oraz zachodnich mediach. O ile część z nich przypisuje kobietom marginalne role gospodyń domowych, matek i żon, i w ten sposób przedstawia ich rzeczywistość w tym kalifacie, o tyle inne doniesienia skupiają się na aktywnym zaangażowaniu kobiet w działalność organizacji. Najwięcej przywołanych artykułów pochodzi z 2019 r. Wynika to z tego, że wraz z upadkiem kalifatu ISIS wiele mediów zaczęło dokonywać rozliczeń i podsumowań działalności terrorystycznej Państwa Islamskiego.

Słowa kluczowe ISIS, kobiety, terroryzm, ekstremizm, terrorystki, obozy dla uchodźców.

¹ Podstawą artykułu jest praca magisterska pt. *Sytuacja kobiet w kalifacie ISIS na podstawie arabskojęzycznych reportaży dziennikarskich*, obroniona na Wydziale Neofilologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Autorka wykorzystała fragmenty rozdziałów 1, 2 i 3. Praca została nagrodzona w XI edycji konkursu Szefa ABW na najlepszą pracę doktorską, magisterską lub licencjacką dotyczącą bezpieczeństwa państwa w kontekście zagrożeń wywiadowczych, terrorystycznych, ekonomicznych.

Women in ISIS – a real threat or innocent victims?

Abstract

The aim of this article is to present the situation of women in the caliphate and in the structures of ISIS (the Islamic State of Iraq and Syria, ar. Ad-Dawla al-Islāmiyya fī al-‘Irāq wa aš-Šām) through the prism of Arabic-language media reports published on websites information services. In the article, the author presents the media image of women in ISIS showed by the Arabic and Western media. While some of them assign marginal roles to women as housewives, mothers and wives, and thus present their reality in this caliphate, there are also other media reports focusing on the active involvement of women in the organization’s activities. Most of the articles are from 2019. This is due to the fact that with the fall of the caliphate, many media began to make some kind of accounts and summaries of the activities of the terrorist organization ISIS.

Keywords

ISIS, women, terrorism, extremism, women terrorists, refugee camps.

Podłoże działalności ISIS

Powstanie ISIS (ang. the Islamic State of Iraq and Syria, pol. Państwo Islamskie w Iraku i Syrii, arab. Ad-Dawla al-Islāmiyya fī al-‘Irāq wa aš-Šām, Dā’iṣ) jest powiązane z długotrwałymi konfliktami w Iraku oraz w Syrii, które przyczyniły się do osłabienia oraz niestabilności politycznej tych państw. Organizacja powstała na bazie istniejących już struktur irackiej Al-Ka’idy. Celem ISIS było stworzenie stale poszerzającego się islamskiego państwa funkcjonującego zgodnie z zasadami szariatu. Najważniejszą rolę w organizacji odegrał Abū Bakr al-Baġdādī, który w 2010 r. ostatecznie zmienił jej nazwę z Al-Ka’idy w Iraku na Dā’iṣ. Przed wydarzeniami Arabskiej Wiosny w 2011 r. ugrupowanie liczyło nie więcej niż 4 tys. osób. W 2014 r. Abū Bakr al-Baġdādī mianował się liderem Ad-Dawla al-Islāmiyya (pol. Państwo Islamskie) oraz w czerwcu tego samego roku ogłosił utworzenie kalifatu, którego stolicą stała się syryjska Ar-Rakka².

² O. Wasiuta, S. Wasiuta, P. Mazur, *Państwo Islamskie ISIS. Nowa twarz ekstremizmu*, Warszawa 2018, s. 26–31.

Struktura kalifatu ISIS

Organizacja wzbudziła zainteresowanie zachodnich ochotników, którzy zaczęli przybywać z całego świata, zachęceni sukcesami ISIS oraz propagowanymi przez nie treściami umieszczanymi w mediach społecznościowych. W większości byli to ludzie nieznający języka arabskiego, niemający ani szczególnej wiedzy na temat islamu, ani żadnego przygotowania wojskowego. Państwo Islamskie pragnęło być nowoczesne, otwarte, promowało imigrację do kalifatu³. W latach 2004–2016 w szeregach ISIS walczyło prawdopodobnie około 30 tys. bojowników z różnych państw. Natomiast po 2016 r. liczba ta zmniejszyła się do ok. 20 tys. osób⁴. Do oddziałów Państwa Islamskiego w Iraku i Syrii dołączyło 41 490 obywateli z 80 państw, w tym 4761 (13 proc.) kobiet i 4640 (12 proc.) nieletnich. Liczba zarejestrowanych niemowląt urodzonych w kalifacie ISIS, których rodzice pochodzili z innych krajów niż Irak i Syria, wynosi co najmniej 730. Odnotowano, że 7366 osób po upadku tego kalifatu wróciło do swoich ojczyzn lub jest w trakcie repatriacji. Tylko 256 ze wszystkich powracających osób to kobiety⁵.

Państwo Islamskie rozwinęło się do tego stopnia, że można było nazwać je najsilniejszą, najlepiej uzbrojoną i finansowaną grupą terrorystyczną na świecie. Rozwój organizacji zapewniały przede wszystkim złoża ropy naftowej. ISIS miało własny rząd, strukturą przypominało państwo, brakowało mu jedynie wyraźnych granic i międzynarodowego uznania⁶.

Rola kobiet w organizacji ISIS

Początkowo kobiety w strukturach ISIS odgrywały marginalne role, głównie zajmowały się rodziną oraz domem. Stopniowo jednak zaczęły brać coraz bardziej aktywny udział w życiu organizacji. Kobiety nie tylko uczestniczyły w walkach, lecz także były odpowiedzialne za przeprowadzanie samobójczych ataków terrorystycznych⁷. Nie ulega wątpliwości, że wiele kobiet należących do organizacji zostało przez nią brutalnie wykorzystanych oraz było zmuszanych do działalności terrorystycznej.

³ O. Hanne, T. Flichy de la Neuville, *Państwo Islamskie. Geneza nowego kalifatu*, Warszawa 2015.

⁴ M. Styszyński, *Środki retoryczne w manifestach organizacji Al-Kaida i Państwo Islamskie*, Poznań 2020, s. 20.

⁵ J. Cook, G. Vale, *From Daesh to 'Diaspora': Tracing the Women and Minors of Islamic State*, London 2018, s. 3–14.

⁶ O. Wasiuta, S. Wasiuta, P. Mazur, *Państwo Islamskie ISIS...*, s. 90–117.

⁷ A. Wojtowicz, *The Emergence of Female Terrorism*, „Dans Sécurité Globale” 2013, nr 3, s. 123–140.

Warto jednak zauważyć, że część z nich wykazywała gotowość do dobrowolnego dołączenia do walki⁸.

Udział kobiet w działaniach terrorystycznych staje się obiektem zainteresowania opinii publicznej. Można zauważyć narastający szum medialny wokół tego problemu. Kobiety rzadziej są postrzegane jako racjonalne bojowniczki, częściej jako ofiary kierujące się emocjami lub zmanipulowane przez mężczyzn. Stanowią jednak bardzo cenny atut dla grup terrorystycznych, chociażby dlatego, że ze względu na płeć rzadko poddaje się je kontroli osobistej (mężczyznom jest niezręcznie przeszukiwać kobiety pod kątem posiadania broni lub materiałów wybuchowych)⁹.

Wraz z rozwojem grupy ISIS zaczęło przywiązywać dużą wagę do procesu rekrutacji kobiet (przyszłych bojowniczek) do organizacji. Dodatkowo utworzyła ona w 2014 r. dwie kobiece brygady: Al-Ḥansā' i Umm Ar-Rayyān. Należące do nich kobiety brały aktywny udział w operacjach policyjnych, często związanych z przemocą: wymierzały kary kobietom popełniającym czyny postrzegane w organizacji jako „nieislamskie” (nieokrywanie głowy chustą, pojawianie się w miejscach publicznych bez opiekuna płci męskiej)¹⁰. W wielu raportach oraz niektórych doniesieniach medialnych podkreśla się, że kobiety i nieletni mogą odegrać znaczącą rolę w kontynuacji szerzenia ideologii i spuścizny ISIS po upadku kalifatu¹¹.

Przyczyny wstępowania kobiet do ISIS oraz propaganda organizacji

Kobiety, decydując się na podróż do Syrii i Iraku, w wielu przypadkach kierowały się kwestiami osobistymi. Inne przykłady motywacji to przekonania ideologiczne, takie jak „siostrzeństwo” związane z jednością ummy (gminy muzułmańskiej), lub powody praktyczne, takie jak zamiar towarzyszenia mężom i poszukiwanie tożsamości lub sensu życia oraz chęć założenia rodziny. Psycholog John Horgan stwierdził, że motywacją tych osób do podróży do Syrii i Iraku jest naturalna potrzeba uczestnictwa w czymś wyjątkowym¹². Ideologia ISIS utrzymuje ponadto, że kiedy mężczyźni umrą jako męczennicy na polu bitwy, poprowadzą również swoje żony do raju. Dlatego

⁸ K. Storey, *The American Women of ISIS*, „Marie Claire”, 22 IV 2016 r., <https://www.marieclaire.com/politics/a20011/western-women-who-join-isis/> [dostęp: 3 IX 2021].

⁹ A. Speckhard, M. Ellenberg, *ISIS and the Allure of Traditional Gender Roles*, ICSVE, 13 VIII 2021 r., <https://www.icsve.org/isis-and-the-allure-of-traditional-gender-roles/> [dostęp: 5 IX 2021].

¹⁰ N. Irfani, B. Sariپی, *Female Members of ISIS: A Greater Need for Rehabilitation*, „Counter Terrorist Trends and Analyses” 2015, t. 7, nr 3, s. 26–31.

¹¹ J. Cook, G. Vale, *From Daesh to 'Diaspora'...*, s. 9–15.

¹² N. Irfani, B. Sariپی, *Female Members of ISIS...*, s. 29.

kobiety rekrutujące się do ISIS są usilnie zachęcane do małżeństw z bojownikami¹³. Katharina von Knop twierdzi, że muzułmańskie kobiety, podobnie jak mężczyźni, są zainteresowane władzą, lecz ze względu na społeczeństwo, w którym żyją, ich działanie ogranicza się do sfery domowej (rodzinnej)¹⁴. Jednak zachęcanie męskich krewnych do zostania męczennikami i ułatwianie im operacji dżihadystycznych daje kobietom władzę i dostęp do sfery publicznej. Ich chęć przyłączenia się do struktur ISIS może zatem wykraczać poza czyste poczucie obowiązku religijnego i wynikać z pragnienia wzmocnienia pozycji kobiet oraz emancypacji. Natomiast muzułmańskie nastolatki z Zachodu przytłoczone ograniczeniami rodzicielskimi przejawiają chęć przejścia kontroli nad swoim życiem. Przyłączają się do ISIS w poszukiwaniu swojej tożsamości, przynależności, jak również szacunku, którym – według ich wyobrażeń – są darzone muzułmańskie kobiety w organizacji. Wiele z nich twierdzi, że więź, którą nawiązały z siostrami (innymi muzułmańskimi kobietami w ISIS), jest znacznie silniejsza i w niczym nieprzypominająca znanych im „fałszywych związków”. Ponadto, żyjąc w krajach zachodnich, często spotykają się z prześladowaniami oraz są postrzegane jako pozbawione jakichkolwiek praw ofiary islamu¹⁵.

Zarówno internetowa propaganda, jak i osoby rekrutujące, które pracują dla ISIS, obiecywały kobietom utopijne państwo, w którym mogą znaleźć lepsze i łatwiejsze życie z darmowymi mieszkaniami, pensjami dla ich mężów oraz życiem wolnym od dyskryminacji i nacisków świeckiego społeczeństwa. Obrazy przedstawiane przez propagandę ISIS były atrakcyjne dla konserwatywnych sunnickich kobiet, borykających się z dyskryminacją na tle religijnym i sprzecznym z ich wartościami liberalnym stylem życia, tęskniącymi za środowiskiem z jasno wytyczonymi zasadami. Niektóre kobiety w społeczeństwach zachodnich, które przyłączyły się do ISIS, czuły się dyskryminowane w rodzinnym domu ze względu na to, że zdecydowały się przestrzegać rygorystycznych ról płciowych i konserwatywnego islamskiego stroju. W związku z tym wierzyły, że pod rządami kalifatu będą szanowane i czczone jako żony i matki, nie zostanie nałożona na nie presja pracy poza domem, kontaktowania się z obcymi mężczyznami czy ubierania się w sposób, który sprawiałby im dyskomfort¹⁶.

¹³ Tamże, s. 26–31.

¹⁴ Za: K. Kneip, *Female Jihad – Women in the ISIS*, „Politikon” 2016, nr 29, s. 91.

¹⁵ Tamże, s. 89–100.

¹⁶ A. Speckhard, M. Ellenberg, *ISIS and the Allure...*

Medialny obraz kobiet w ISIS

Autorzy artykułu pt. *Dawr al-marà fi at-tanzīmāt al-ġihādiyya: al-qā'ida wa dā'iš an-numudaġ*¹⁷ (pol. Rola kobiet w organizacjach dżihadystów: Al-Ka'ida i ISIS jako model¹⁸) opublikowanego na stronie Centre of Arab Unity Studies opisują tradycyjne role kobiet w organizacji na podstawie oświadczenia wydanego przez ISIS pt. *Al-mar'at fi ad-dawla al-islāmiyya: bayān wa dirāsa hāla* (pol. Kobiety w Państwie Islamskim: oświadczenie i studium przypadku). W dokumencie, na który powołują się autorzy, jest podkreślone, że kobiety muszą pozostać w domu i spełniać funkcje gospodyń domowych, żon i matek. Oświadczenie zawiera ponadto ostrą krytykę kobiet Zachodu oraz informacje o tym, jak powinna wyglądać edukacja dziewcząt (w wieku 7–15 lat). Programy nauczania koncentrują się na studiach islamskich, Koranie, języku arabskim, nauce gotowania, szycia i innych zajęciach, które kwalifikują dziewczynki do bycia żoną i matką.

Wspomniany dokument został także omówiony w artykule pt. *Dustūr hāš li-al-mar'at fi dā'iš* (pol. Specjalna konstytucja dla kobiet w ISIS)¹⁹ opublikowanym na stronie internetowej serwisu informacyjnego Echorouk El Yawmi. Autor, powołując się na brytyjską gazetę „The Independent”, przedstawia życie kobiet w kalifacie ISIS, które wiąże się z wieloma zakazami i ograniczeniami. Kobiety muszą całkowicie zakrywać ciało, nie mogą używać kosmetyków, poddawać się zabiegom z zakresu chirurgii plastycznej, nosić biżuterii, przekłuwać uszu oraz podążać za modą. W tekście jest także zawarta informacja o tym, że oświadczenie zostało opublikowane w języku arabskim przez medialne skrzydło brygad Al-Ĥansā' za pośrednictwem słynnych platform dżihadystycznych. Ponadto w artykule zwraca się uwagę na postawę bojowników z Zachodu, którzy filmowali się w pełnym uzbrojeniu oraz przedstawiali swoje życie jako szczęśliwe, w celu nakłonienia kobiet do przyłączenia się do organizacji. Dokument ma na celu przede wszystkim zachęcenie kobiet, zwłaszcza arabskich, do przeniesienia się do Syrii i Iraku przez niezgodne z prawdą sugestie, że ich życie będzie stabilne i że nie będą obciążone ciężarem życia ani obowiązkami wykraczającymi poza te związane z prowadzeniem domu.

Artykuł opublikowany na stronie internetowej serwisu informacyjnego Future pt. *Nisā' dā'iš* (Kobiety ISIS)²⁰ jest relacją z wizyty prof. 'Alī Bakra, badacza

¹⁷ Q. Muḥammadi, M. Al-Bāzī, *Dawr al-marà fi at-tanzīmāt al-ġihādiyya: al-qā'ida wa dā'iš an-numudaġ*, Centre of Arab Unity Studies, [https://caus.org.lb/ar/...](https://caus.org.lb/ar/) (Pełne adresy internetowe odsyłające do artykułów arabskojęzycznych wraz z datą dostępu znajdują się w bibliografii – przyp. red.).

¹⁸ Tłumaczenia w tekście pochodzą od autorki.

¹⁹ *Dustūr hāš li-al-mar'at fi dā'iš*, Echorouk El Yawmi, 8 II 2015 r., [https://www.echoroukonline.com/...](https://www.echoroukonline.com/)

²⁰ *Nisā' dā'iš*, Future, 17 III 2015 r., <https://futureuae.com/ar-AE/Activity/Item> [dostęp: 20 VII 2021].

w „Journal of International Politics”, w centrum Future for Advanced Research and Studies. Było to publiczne spotkanie, podczas którego omówiono problem kobiet w ISIS oraz poruszono wiele ważnych tematów związanych z gwałtownym wzrostem ich aktywności w tej organizacji terrorystycznej. Bakr wymienił motywy, którymi kierowały się kobiety, dołączając do organizacji terrorystycznej ISIS. Są to:

- motywy osobiste podyktowane pragnieniem zemsty. Kobiety kierujące się nimi zostały mocno doświadczone przez życie, niektóre straciły bliskich, były torturowane, więc opcja dołączenia do ISIS jawiła im się jako okazja do zemsty,
- motywy sekciarskie – wojna domowa w Iraku oraz Syrii, która z konfliktu politycznego przerodziła się w konflikt religijny, skłoniła wiele kobiet do przyłączenia się do ISIS nie dlatego, że podzielały ideologię organizacji, lecz z pragnienia obrony doktryny sunnitów,
- motywy ideologiczne – deklaracja organizacji jako „państwa kalifatu” poruszyła niektórych muzułmanów, którzy źle rozumieli koncepcję państwa i błędnie postrzegali historię islamu,
- motywy społeczne – wiele muzułmańskich kobiet w społeczeństwach zachodnich boryka się z samotnością i poczuciem alienacji. To skłania je do wstąpienia w struktury organizacji w celu rozpoczęcia życia w islamskim kraju, w którym poczują się jak u siebie,
- motywy humanitarne – wiele kobiet z krajów zachodnich wychowanych na zachodnich wartościach wyemigrowało do kalifatu ISIS, aby nieść pomoc biedniejszym.

Dodatkowo Bakr zwrócił uwagę, że te wszystkie motywy odnoszą się zarówno do kobiet, jak i mężczyzn, ale podkreślił, że są one częścią strategii rekrutacyjnej i propagandy ISIS. Kobiety ISIS dodatkowo niosą pomoc humanitarną, zajmują się rannymi, wykonują niektóre zadania logistyczne czy też pracują w policji kobiecej. Niektóre prowadzą także działania rekrutacyjne w internecie.

Według Anne Jacobs, autorki artykułu pt. *Taṭawwūr dawr al-marā fi tanzīm ad-dawla al-islāmiyya* (pol. Ewolucja kobiet w tzw. Państwie Islamskim)²¹, opublikowanego na arabskojęzycznej stronie internetowej think tanku Washington Institute, charakter udziału kobiet w organizacji ISIS ewoluował wraz z jej rozwojem. Przed 2015 r. ISIS przeciwstawiało się podróżowaniu kobiet do powstającego kalifatu, argumentując, że wojna nie jest dla nich odpowiednia. W tym czasie organizacja wspierała kobiety zajmujące się pozyskiwaniem datków, szerzeniem propagandy

²¹ A. Jacobs, *Taṭawwūr dawr al-marā fi tanzīm ad-dawla al-islāmiyya*, Washington Institute, 26 IX 2017 r., <https://www.washingtoninstitute.org/ar/policy-analysis/ttwr-dwr-almrat-fy-tnzym-aldwlt-alaslamyrt> [dostęp: 5 VII 2021].

oraz wychowywaniem przyszłych bojowników. Jednak w czasie gdy ISIS osiągało sukcesy we wschodniej Syrii i północno-zachodnim Iraku, jego członkowie zaczęli zdawać sobie sprawę z funkcji kobiet jako inkubatorów nowego pokolenia ISIS oraz z ich wpływu na prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa. Przejęcie przez organizację miasta Ar-Rakka w 2013 r. skłoniło ją do zmiany swojej propagandy skierowanej do kobiet, które zaczęły rekrutować się nie tylko do wykonywania tradycyjnych ról społecznych, lecz także zaczęły służyć jako lekarki, pielęgniarki, nauczycielki oraz zwykłe pracownice.

Ḥasan ‘Abbās w swoim artykule pt. *Ḍahāyā am ḡallādāt? ‘an taḡīdāt qaḍaya nisā’ dā’iš at-tā’ihāt bayna šifātī al-mar’ati at-taqlīdiyya wa al-mar’ati al-mutamakkina* (pol. Ofiary czy oprawcy? O złożoności problemu kobiet ISIS zagubionych między przymiotnikami „tradycyjna kobieta” i „kobieta wyzwolona”)²², opublikowanym na stronie internetowej serwisu informacyjnego Raseef22, zauważa, że po przejściu kontroli nad znacznymi obszarami i ogłoszenia „państwa kalifatu” zmieniły się priorytety organizacji, ponieważ obecność kobiet stała się kluczowa dla budowania i zwiększania liczebności społeczeństwa. Zwłaszcza od 2015 r. na stronach internetowych można było zauważyć nagromadzenie zdjęć przedstawiających działaczki ISIS noszące broń. Prawdopodobnie organizacja chciała w ten sposób zareklamować się jako zwolenniczka równości płci, aby przyciągnąć uwagę młodych kobiet z Zachodu. Dodatkowo w mediach zaczęło pojawiać się wiele wiadomości o życiu kobiet w tym kalifacie. Duży odsetek cudzoziemek opowiadał o zmianie swojego życia po dołączeniu do organizacji, zwłaszcza o satysfakcji związanej z ich przemianą prowadzącą je do stania się pożyteczniejszymi ludźmi.

W artykule pt. *An-nisā’ al-ḡarbiyāt fi dā’iš, ṣaḡīrāt as-sin wa muta’alimāt* (pol. Zachodnie kobiety ISIS, młode i wykształcone)²³, opublikowanego na stronie internetowej serwisu informacyjnego Al-Arabiya, zostało omówione brytyjskie badanie, które wykazało, że wśród zachodnich kobiet wstępujących do ISIS rośnie liczba dziewcząt z zamożnych rodzin, często dobrze wykształconych oraz mających romantyczne wyobrażenia na temat życia w kalifacie. W raporcie z tego badania, wydanym przez Maḥad al-ḥiwār al-istrātīḡī wa al-markaz ad-dawlī li-dirāsāt at-taḡarru (pol. Instytut Dialogu Strategicznego i Międzynarodowe Centrum Badań nad Ekstremizmem w King’s College London), wskazano, że ok. 550 kobiet opuściło kraje zachodnie, aby dołączyć do ISIS. Zwrócono uwagę, że niewiele wysiłku włożono w to, aby wyjaśnić ten bezprecedensowy wzrost liczby osób przystępujących

²² Ḥ. ‘Abbās, *Ḍahāyā am ḡallādāt? ‘an taḡīdāt qaḍaya nisā’ dā’iš at-tā’ihāt bayna šifātī al-mar’ati at-taqlīdiyya wa al-mar’ati al-mutamakkina*, Raseef22, 22 II 2019 r., [https://raseef22.net/article/...](https://raseef22.net/article/)

²³ *An-nisā’ al-ḡarbiyāt fi dā’iš. ṣaḡīrāt as-sin wa muta’alimāt*, Al-Arabiya, 28 V 2015 r., <https://www.alarabiya.net/arab-and-world/2015/...>

do organizacji lub wykorzystać jakiegokolwiek środki prewencyjne. Podkreślono, że kobiety wstępują do ISIS z tych samych przyczyn co mężczyźni, czyli z powodu poczucia społecznej i kulturowej izolacji oraz gniewu wywołanego „prześladowaniem muzułmanów”. Kobiety pociągają również ideał obowiązku religijnego, poczucie braterstwa i zamiłowanie do przygody. W podsumowaniu artykułu zwraca się uwagę na potrzebę wprowadzenia lepszych programów dla kobiet powracających z Syrii i Iraku w celu zwalczania ideologii ekstremistycznej i ponownego zintegrowania ich ze społeczeństwem.

W artykule pt. *Dā‘iṣyastatmiru fi nisā’i* (pol. ISIS inwestuje w kobiety)²⁴, który został opublikowany na stronie internetowej agencji informacyjnej Asharq Al-Awsat, pada stwierdzenie, że Państwo Islamskie, a wcześniej Al-Ka’ida, posługiwało się kobietami w procesie rekrutacji zarówno innych kobiet, jak i przyszłych bojowników. Organizacja terrorystyczna ISIS ponownie postawiła na kobiety, aby przyciągać i rekrutować bojowników. W publikacji zostają przywołane opinie ekspertów do spraw ruchów fundamentalistycznych, którzy potwierdzili, że kobiety mają zdolność do efektywnej rekrutacji nowych członków poprzez rozmowy za pośrednictwem mediów społecznościowych. Natomiast badaczka tych ruchów, Rasmī ‘Aḡlān, stwierdziła, że rola kobiet w ISIS nie polega jedynie na noszeniu broni i robieniu pamiątkowych zdjęć na pustyni, odgrywają one bowiem istotną rolę za kulisami. Dodała, że kobiety z ISIS mają możliwość rekrutacji większej liczby ekstremistów ze względu na ich skuteczność w długich rozmowach przeprowadzanych z potencjalnymi członkami.

Munā ‘Awād, autorka artykułu zamieszczonego na stronie internetowej agencji informacyjnej Akhbar Al-Aan pt. *Dā‘iṣ yaftaḥu bāb taḡnīd an-nisā’ biṣurūt fa-mā hiya?* (pol. ISIS otwiera drzwi do rekrutacji kobiet. Jakie są warunki?)²⁵, który skupia się na zagadnieniu rekrutacji kobiet i dziewcząt z wykorzystaniem mediów społecznościowych, zwraca uwagę, że po utracie kontroli nad ucieczkami bojowników z terytoriów Syrii i Iraku ISIS otworzyło się na rekrutację kobiet do dwóch brygad, zwanych Al-Hānsā’ oraz Umm Ar-Rayyān. Kobiety mogą do nich dołączać, jeśli są stanu wolnego, a ich wiek wynosi od 18 do 25 lat. Po przyjęciu do brygady otrzymują one wynagrodzenie w wysokości 25 tys. funtów syryjskich (ok. 50 dolarów) miesięcznie pod warunkiem pełnego poświęcenia się pracy w organizacji i przyjmowania wszelkich zleceń od ISIS. Źródło sugeruje, że rekrutacja młodych i samotnych dziewcząt przez organizację może mieć na celu przeprowadzanie nowych

²⁴ *Dā‘iṣ yastatmiru fi nisā’i*, „Asharq Al-Awsat”, 11 III 2019 r., <https://aawsat.com/home/article/> [dostęp: 5 VII 2021].

²⁵ M. ‘Awād, *Dā‘iṣ yaftaḥu bāb taḡnīd an-nisā’ biṣurūt fa-mā hiya?*, Akhbar Al-Aan, <https://www.akhbaralaan.net/news/arab-world/2016/...>

operacji. Wynika to również z tego, że łatwiej jest zwerbować kobiety niż mężczyzn ze względu na możliwość wykorzystania ich okoliczności życiowych (samotność, brak romantycznych perspektyw po licznych odrzuceniach przez bojowników z organizacji). 'Awād zauważa, że organizacja terrorystyczna manipuluje emocjami oraz religijnymi skłonnościami samotnych kobiet, zwłaszcza młodych matek, i zmienia je w powierzchowne i lekkomyślne osoby, które nie są w stanie odróżnić dobra od zła. Autorka dodaje, że nowa metoda propagandowa stosowana przez ISIS w celu przyciągnięcia kobiet unika wykorzystywania barbarzyńskich obrazów, takich jak sceny zabijania, terroryzowania i zastraszania kobiet i dzieci, które często pojawiają się w postach umieszczanych w internecie. Propaganda koncentruje się na radościach czerpanych z życia rodzinnego w organizacji, honorze, rodzeniu nowych bojowników, którzy do niej dołączają, a wszystko to w imię islamu. Dodatkowo 'Awād podkreśla, że celem rekrutacji samotnych kobiet jest szkolenie ich w posługiwaniu się bronią i przeprowadzaniu operacji samobójczych, zwłaszcza na Zachodzie. ISIS rozwija swoją metodę rekrutacji nazywaną džihadem małżeńskim, wykorzystuje media społecznościowe do wyszukiwania samotnych kobiet pragnących życia rodzinnego i domowego. Po przeszkoleniu i pod wpływem indoktrynacji kobieta zmienia jednak swoje życiowe cele – nie chce już być tylko żoną, matką, gospodynią oraz odgrywać wyłącznie drugorzędnej roli w ISIS.

W artykule pt. *Mustaqbal al-mar'ā fi tanzīm ad-dawla al-islāmiya (dā'īs)* – (pol. Przyszłość kobiet w Państwie Islamskim), który został zamieszczony na arabskojęzycznej stronie internetowej czasopisma „Al-Jarida”, zwraca się uwagę, że po utracie władzy i terytorium ISIS zaczęło sugerować mężczyznom, aby zezwalali kobietom na udział w operacjach wojskowych²⁶. W październiku 2017 r. gazeta wydawana przez tę organizację wezwała kobiety do przygotowania się do bitwy. W 2018 r. ISIS chwaliła się filmem ukazującym kobietę niosącą karabin, która głosiła, że szuka zemsty za zszarganie honoru swoich sióstr. Zaobserwowano, że kobiety starające się wrócić do Europy tłumaczą, że w strukturach ISIS były jedynie gospodyniami domowymi, co w większości przypadków okazuje się nieprawdą. Zauważono bowiem, że część kobiet wykazywała większy radykalizm niż ich mężowie, w niektórych przypadkach to właśnie kobiety nakłaniały swoich partnerów oraz synów do dołączenia do struktur ISIS.

Coraz bardziej zauważalny w artykułach internetowych jest problem postrzegania kobiet ISIS jako terrorystek, a nie jako nieświadomych niczego żon terrorystów. Zagadnienie to porusza między innymi Ḥamid Zanāz, autor artykułu pt. *Nisā' dā'īs ummuhā al-idyūūğyā al-mutaṭarrifa* (pol. Kobiety z ISIS. Matki ekstremistycznej

²⁶ *Mustaqbal al-mar'ā fi tanzīm ad-dawla al-islāmiya (dā'īs)*, „Al-Jarida”, 1 III 2019 r., <https://www.aljari-da.com/articles/1551371192373935000/> [dostęp: 7 VII 2021].

ideologii) opublikowanego przez agencję informacyjną Al-Arab²⁷. Przedstawia on sytuację z francuskiego punktu widzenia. Tamtejsze media kreują wizerunek mużlańskiej kobiety przepelnionej pasją macierzyństwa, aby złagodzić jej obraz oraz aby nie dopuścić do oskarżeń o ekstremizm i terroryzm. W mediach regularnie prezentuje się postać zasłoniętej kobiety w czerni z płaczącym dzieckiem na ręku, która twierdzi, że jest niewinna i nie zdawała sobie wcześniej sprawy z okrucieństwa bojowników Państwa Islamskiego. Większość francuskich mediów przedstawia swoje obywatelki, które postanowiły wstąpić w szeregi ISIS, jako zwykle naśladowczynie swoich mężów terrorystów, co według autora wynika z niewiedzy dziennikarzy i analityków. Zgodnie z ideą niższości uważają oni arabskie kobiety za nieznaczące i nieodgrywające żadnych istotnych ról (w przekonaniu dziennikarzy francuskich serwisów) poza zaspokajaniem pragnień mężczyzn.

Zanāz zwraca uwagę, że sama organizacja uważa wszystkich cywilów za bojowników. Tym samym można stwierdzić, że nie istnieje różnica między tym, czy kobieta podnosi łyżkę, aby nakarmić rannego członka ISIS, czy karabin, aby zabić niewinno – sprawa wygląda tak samo, o ile jej celem jest służenie organizacji. Kobieta odgrywa swoją rolę w imię dżihadu, nawet jeśli bezpośrednio nie uczestniczy w morderstwach, kradzieżach czy rozbojach. Z prawnego punktu widzenia jest to klasyfikowane jako wsparcie logistyczne i pomoc dla organizacji terrorystycznej. Aby poprzeć swoje przekonania, Zanāz przytacza jako przykład książkę pt. *Fī layla Dā 'iṣ* (pol. W nocy ISIS) opublikowaną pod pseudonimem przez Sophie Kazeke, w której opowiada ona swoją historię nawrócenia na islam oraz życia w kalifacie ISIS wraz z czteroletnim synem. Przedstawia bezduszość innych kobiet, często matek, które nie widziały niczego złego w uczeniu swoich dzieci okrucieństwa. Jak podaje Kazeke, podczas jej pobytu w miejscu uważanym za ośrodek lub kwaterę przejściową dla kobiet, dzieciom (w wieku od 2 do 6 lat) pokazywano filmy propagandowe przepelnione barbarzyństwem, agresją oraz zdjęciami rzezi dokonywanej przez bojowników ISIS. Niczym niewzruszone, przyzwyczajone do przemocy dzieci siedziały w pobliżu swoich zadowolonych matek, które przyklaskiwały scenom pokazywanym na filmach. Autor artykułu stara się ukazać czytelnikowi inne oblicze kobiet uważanych przez wielu za niewinne i zmanipulowane. Pokazuje ich okrucieństwo i zgodę na wychowywanie swoich dzieci w miejscu przepelnionym przemocą i bestialstwem²⁸.

Zanāz odnosi się także do teorii przedstawionej w książce pt. *Al-Ġihād wa an-nisā'* (pol. Dżihad i kobiety) socjologa Farhada Khosrokhavara i psychoanalityka Fathī Bin Salāma, głoszącej, że kobiety jeżdżą do Syrii oraz Iraku nie po to,

²⁷ H. Zanāz, *Nisā' dā'iṣ, ummuhāt al-idyūlūġiyā al-mutaṭarrifa*, Al-Arab, 4 X 2019 r., [https://alarab.co.uk/...](https://alarab.co.uk/)

²⁸ Tamże.

aby uczestniczyć w dżihadzie, lecz w poszukiwaniu męża, który (według nich) jest prawdziwym mężczyzną i wojownikiem gotowym oddać życie za słuszną sprawę, w odróżnieniu od mężczyzn z Europy. Autor zauważa również, że obaj naukowcy uważają niekiedy dołączenie do ISIS za ucieczkę dziewcząt przed długim okresem dojrzewania na Zachodzie.

Pomimo niebrania udziału w walkach, jak uważają dwaj badacze, francuskie kobiety i inne cudzoziemki tworzące społeczność ISIS zasłużyły się dla tej organizacji, dzieląc się z terrorystami swoją wiedzą i doświadczeniami w wielu dziedzinach, zarówno strictly domowych (gotowanie, pranie, sprząatanie), jak i w zakresie edukacji, mediów oraz propagandy. Autor artykułu jest zdania, że powinno się moralnie oraz prawnie potępić te kobiety, między innymi dlatego, że nie pracowały na swoje utrzymanie, godziły się na życie swoich rodzin wyłącznie z kradzieży oraz żywiły się wraz z mężami płonami zabranymi siłą irackim i syryjskim rodzinom.

Kwestia przedstawiania kobiet ISIS przez zachodnie media została poruszona również przez autorkę przywoływanego już artykułu pt. *Taṭawwūr dawr al-mar'a fi tanẓīm ad-dawla al-islāmiya*²⁹. Zwraca ona uwagę, że przekonanie pojawiające się głównie w zachodnich mediach dotyczące podróży kobiet do kalifatu ISIS wyłącznie z powodów miłosnych jest wyolbrzymieniem. Według autorki, aby wdrożyć odpowiednie środki przeciwdziałania terroryzmowi, media i urzędnicy rządowi na Zachodzie muszą uwierzyć, że kobiety często aktywnie uczestniczą w operacjach organizacji i nie są jedynie dziewczynami poszukującymi miłości i romansów. Ostatecznie to kobietom powierzono obowiązek monitorowania zaangażowania innych kobiet, co było widoczne podczas tworzenia kobiecej brygady Al-Hansā'.

Początki aktywności kobiet na linii frontu u boku mężczyzn z ISIS opisuje Dīnā Abū Ġazāla, autorka umieszczonego na arabskojęzycznej stronie BBC artykułu pt. *Muḥārabāt tanẓīm ad-dawla: al-waraqā al-aḥīra?* (pol. Bojownicy ISIS: ostatni rozdział)³⁰. Wskutek porażek poniesionych przez ISIS w Syrii i Iraku w 2017 r. organizacja, zdaniem autorki, skłoniła się do zmiany stanowiska w sprawie dopuszczenia kobiet do walki na froncie. Jest prawdopodobne, że ISIS wykorzystywała artykuły i filmy propagandowe, aby zawstydzić mężczyzn i zmotywować ich tym samym do walki, pokazując im jako przykład słabsze od nich kobiety, które „nie bały się śmierci”. Mimo że – jak zauważa Abū Ġazāla – jest to pierwszy raz, kiedy organizacja pokazuje kobiety jako bojowniczkę na linii frontu, to od dawna były one wykorzystywane do szerzenia propagandy organizacji. Świadczą o tym jej czasopisma wydawane w językach obcych, takie jak „Dabiq” oraz „Rumiyah”, które

²⁹ A. Jacobs, *Taṭawwūr dawr al-mar'a*...

³⁰ D. Abū Ġazāla, *Muḥārabāt tanẓīm ad-dawla: al-waraqā al-aḥīra?*, BBC, 13 II 2018 r., <https://www.bbc.com/arabic/middleeast-43006002> [dostęp: 10 IV 2021].

zawierały wiele stron artykułów pisanych przez kobiety i skierowanych do kobiet. Pierwszy z wymienionych magazynów poświęcił im nawet osobny dział.

Rašā ‘Amār, autorka artykułu pt. *Al-marā wa tağid al-’irhāū.. taḥḍīrāt min ‘aūa dā’iš* (pol. Kobiety i rekrutacja terrorystów, ostrzeżenie przed powrotem ISIS) opublikowanego na stronie internetowej serwisu informacyjnego Al-Ain³¹, powołuje się na raport opublikowany przez egipski islamski organ doradczy Dār al-Iftā’a (pol. Dom Fatwy). Potwierdza on doniesienia o tym, że organizacja terrorystyczna ISIS stara się obecnie szkolić kobiety w zakresie posługiwania się materiałami wybuchowymi i przygotowuje je do podróży do Europy. W raporcie podkreślono, że działania kobiet w Państwie Islamskim mogą być szczególnie ważne dla zachowania ekstremistycznego dziedzictwa i idei organizacji, zwłaszcza że w latach 2013–2018 stanowiły one ok. 25 proc. bojowników ISIS. W artykule przytoczono również rozważania muzułmańskiego myśliciela Tarwata Al-Ḥarbāwiego, który potwierdził, że kobiety odgrywają istotną rolę w organizacji z uwagi na walkę na linii frontu oraz działania terrorystyczne na Zachodzie. Autorka zwraca uwagę na niebezpieczeństwo, jakie niesie za sobą przynależność kobiet do organizacji terrorystycznych, ponieważ nie kończy się ono jedynie na udziale w operacjach czy werbowaniu nowych członków, lecz rozciąga się na szerzenie idei i powstawanie nowych pokoleń ekstremistów.

Badania na temat kobiet w strukturach ISIS przedstawia między innymi ‘Abdul ‘Āli Zinūn, autor artykułu pt. *Nisā’ dā’iš.. ḥaṭar mā ba’ad al-ḥilāfa* (pol. Kobiety ISIS, zagrożenie po kalifacie)³². Tekst opublikowany na stronie internetowej agencji informacyjnej Irfaasawtak jest podsumowaniem międzynarodowych badań przeprowadzonych przez International Centre for the Study of Extremism of King’s College London, w ramach których śledzono losy kobiet i nieletnich z ISIS po klęsce organizacji w Syrii i Iraku. Badania Joanny Cook i Giny Fall polegały na analizie danych uzyskanych od ponad 40 tys. obcokrajowców, którzy dołączyli do Państwa Islamskiego. Wynika z niej, że kobiety i nieletni stanowili aż jedną czwartą kalifatu. Liczba kobiet przekroczyła 4700 (13 proc. ogółu), a nieletnich – ponad 4600 (12 proc.). W związku z dużą liczbą przeprowadzonych przez nich ataków kobiety i nieletni związani z ISIS są więc poważnym zagrożeniem.

Należy przyjrzeć się również problemowi kobiet powracających do swoich krajów po upadku kalifatu ISIS, co opisuje Jacobs. Podkreśla ona, jak niebezpieczne i naiwne jest niedocenywanie udziału kobiet w działalności ISIS, które mogły pełnić w organizacji różne istotne funkcje. Autorka zwraca uwagę, że powinno się

³¹ R. ‘Amār, *Al-marāt wa tağnid al-’irhābūn.. taḥḍīrāt min ‘aūa dā’iš*, Al-Ain, 16 VI 2019 r., <https://al-ain.com/article/terrorist-women> [dostęp: 10 VII 2021].

³² A. Zinūn, *Nisā’ dā’iš.. ḥaṭar mā ba’ad al-ḥilāfa*, Irfaasawtak, 26 VII 2018 r., <https://www.irfaasawtak.com/articles/2018/...>

przeanalizować zmieniające się w ciągu ostatnich kilku lat role kobiet oraz ich wizerunek w ISIS, aby zrozumieć, jakie potencjalne zagrożenie mogą stwarzać po opuszczeniu kalifatu, oraz przygotować odpowiednie strategie radzenia sobie z tą sytuacją. Jacobs dodaje, że po upadku kalifatu profile w mediach społecznościowych kobiet należących do ISIS powinny być nieustannie monitorowane, ponieważ mogą cieszyć się dużym zainteresowaniem i niezdrową popularnością. Jest prawdopodobne, że po pewnym czasie treści na wspomnianych kontaktach zmieniają się ze zwykłych opowiadań i wspomnień w przekazywanie instrukcji. W związku z tym, że przez ograniczone możliwości imigracji osoby te nie są w stanie wspierać ISIS bezpośrednio, mogą robić to za pośrednictwem wpisów aprobujących ataki terrorystyczne w krajach zamieszkałych przez wspomniane zwolenniczki ISIS, co już się w przeszłości zdarzało³³.

Ciekawe spojrzenie na kwestię uniewinniania powracających do swoich ojczyzn kobiet należących wcześniej do struktur ISIS przedstawia Ḥasām Ḥassan w artykule pt. *Nisā' dā'is̄ al-'almāniyāt, barā' wāhiya waqanābil gāhiza li-al-infigār* (pol. Niemieckie kobiety ISIS, krucha niewinność czy tykające bomby)³⁴ zamieszczonego na stronie internetowej Al-Ain. Autor ukazuje w nim dylemat moralny, z którym mierzą się kraje przyjmujące byłe członkinie organizacji. Z artykułu wynika, że kobiety powracające do Niemiec często unikają kary, ponieważ uważa się, że nie angażują się w sprawę w tak dużym stopniu jak mężczyźni. Przebywają jedynie w nieodpowiednim miejscu, prowadzą dom, opiekują się dziećmi, co według Federalnego Trybunału Sprawiedliwości nie wystarcza do tego, aby poddać je karze pod zarzutem przyłączenia się do organizacji terrorystycznej. Większości kobiet powiązanych z ISIS nie stawia się żadnych zarzutów i bezkarnie przebywają one na wolności, co oczywiście wiąże się z pewnym zagrożeniem bezpieczeństwa w kraju. Autor kładzie nacisk na problem pobłażliwego odnoszenia się do takich kobiet i tym samym stara się uzmysłwić czytelnikom fakt nierównego traktowania ze względu na płeć w kwestiach dotyczących odpowiedzialności za działania terrorystyczne.

Powrót do normalnego życia dla kobiet związanych ze strukturami ISIS może być problematyczny, co opisuje Ranā Al-Aḥmadī, autorka artykułu pt. *Naba' al-ḥayāt, mubādarat li-i'ādat tāāhil ārāmīl dā'is̄ fī al-raqqa* (pol. Wiosna życia, inicjatywa rehabilitacji wdów ISIS w Rakce)³⁵ opublikowanego na stronie internetowej serwisu informacyjnego Sky News Arabia. Porusza ona w swoim tekście problem

³³ A. Jacobs, *Taṭawwūr dawr al-marā...*

³⁴ Ḥ. Ḥassan, *Nisā' dā'is̄ al-'almāniyāt, barā' wāhiya waqanābil gāhiza li-al-infigār*, Al-Ain, 23 XII 2019 r., <https://al-ain.com/article/german-isis-women> [dostęp: 11 VII 2021].

³⁵ R. Al-Aḥmadī, *Naba' al-ḥayāt, mubādarat li-i'ādat tāāhil ārāmīl dā'is̄ fī al-raqqa*, Sky News Arabia, 13 III 2021 r., <https://www.skynewsarabia.com/middle-east/...>

dotyczący wdów po terrorystach ISIS. Opisuje inicjatywę „Spring of Life” podjętą w północnej Syrii przez grupę aktywistek za pośrednictwem organizacji Civil Covenant. Program skupia się przede wszystkim na rehabilitacji psychologicznej wdów z Ar-Rakki, które opuściły obóz Al-Hül. Organizacja odpowiedzialna za tę inicjatywę stwierdziła, że celem ich projektu jest praca nad integracją społeczną i przygotowaniem tych kobiet do powrotu do normalnego życia. W ankietach przeprowadzonych przez Civil Covenant wdowy po członkach ISIS przyznały się, że cierpią z powodu zastraszania i nie potrafią przystosować się do otoczenia w związku z głoszonymi wcześniej ideami. Al-Aḥmadī zauważa, że istnieje wiele innych podobnych inicjatyw mających na celu pomoc w zerwaniu z ideologią ekstremistyczną i terrorystyczną.

Na uwagę zasługuje także problem funkcjonowania obozów dla uchodźców po upadku kalifatu ISIS. Sytuacja panująca we wspomnianym obozie Al-Hül została przedstawiona w artykule pt. *Zawāḡ ’uūnlāīn wa ’amwāl muḥawila* (pol. Małżeństwo online i przelewane pieniądze. Drzwi do ucieczki dla kobiet z ISIS)³⁶ opublikowanym na stronie Al-Arabiya. Obóz dla uchodźców, założony dla kobiet i dzieci po klęsce organizacji, zmienił się z czasem w „mały kalifat ISIS”. Kobiety głoszą w nim ideologię Państwa Islamskiego oraz tworzą plany zarabiania pieniędzy na jego rzecz. W tekście przypomniano, że w 2020 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych ostrzegła przed próbą wykorzystania przez ISIS uciekinierów z obozu Al-Hül do stworzenia nowych komórek w Europie.

Temu samemu zaganiu jest poświęcony artykuł opublikowany na stronie Washington Institute pt. *Nisā’ dā’iš wa muḥīm al-hül* (pol. Kobiety z ISIS i obozu Al-Hül)³⁷. Jego autor, John Saleh, zauważa, że nierozwiązanym problemem pozostaje deportacja cudzoziemców oraz kwestia wspomnianego ekstremizmu ideologicznego w samym obozie, szczególnie uciążliwa dla członków Syryjskich Sił Demokratycznych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Saleh podkreśla, że ISIS nadal polega na kobietach, które szerzą idee ekstremistyczne w obozie pełnym podatnych na nie dzieci i młodzieży. W ramach wysiłków na rzecz utrwalenia ideologii ISIS kobiety wspierające organizację utworzyły w obozie jednostki policji religijnej. Nadzorują one wypełnianie obowiązków i pociągają do odpowiedzialności każdego, kto odmawia przestrzegania zasad religijnych organizacji. Oddziały kobiecej policji nakładają również surowe kary, takie jak tortury, pozbawianie jedzenia, palenie namiotów, na osoby, które odwróciły się od organizacji. Zdarzają się także

³⁶ *Zawāḡ ’uūnlāīn wa ’amwāl muḥawila*, Al-Arabiya, 4 VII 2021 r., <https://www.alarabiya.net/arab-and-world/syria/2021/> [dostęp: 11 VIII 2021].

³⁷ J. Saleh, *Nisā’ dā’iš wa muḥīm al-hül*, Washington Institute, 2 VIII 2021 r., <https://www.washingtoninstitute.org/ar/policy-analysis/nsa-dash-wmkhym-alhwl> [dostęp: 6 IX 2021].

przypadki morderstw. Saleh informuje, że od początku 2021 r. w obozach zginęło ponad 40 osób.

Kobiety są również nadal aktywne w mediach społecznościowych, gdzie pracują nad promowaniem ideologii ISIS poza obozem. Dodatkowo pozyskują fundusze na różne działania powiązane z organizacją, w tym przemyt rodzin i osób z obozu. Natomiast jednym z najbardziej niepokojących przedsięwzięć kobiet w Al-Hül lojalnych wobec ISIS jest indoktrynacja dzieci. W Al-Hül żyje ich około 28 tys. Nie mają one dostępu do edukacji i opieki zdrowotnej. W przypadku braku formalnej edukacji (w czasie pandemii COVID-19 w Al-Hül zostało zamkniętych 25 ośrodków edukacyjnych), dzieci są nauczone przez swoje matki, które według urzędników ONZ wpajają im ideologię ISIS oraz radykalizują obozową młodzież. Autor stwierdza, że wiele z tych dzieci przeszło szkolenie w zakresie posługiwania się bronią.

Należy zwrócić uwagę na to, że przywódca ISIS stosują strategię rozmieszczania uspionych komórek wśród skupisk wysiedlonych cywilów i kobiet ISIS, a ci są szkoleni do wykonywania zadań specjalnych, takich jak szpiegostwo, przekazywanie informacji i broni, dostarczanie funduszy i wykonywanie operacji samobójczych. Autor podkreśla, że aby zwalczyć te szkodliwe trendy w obozach Al-Hül i Rüğ, Stany Zjednoczone i społeczność międzynarodowa muszą podjąć konkretne kroki. Najważniejszy z nich to zwiększenie finansowania ośrodków edukacyjnych i rehabilitacyjnych w obozie utworzonym przez UNICEF. Praca ośrodków musi w coraz większym stopniu koncentrować się na deradykalizacji dzieci i kobiet ISIS w ramach psychologicznych i religijnych programów edukacyjnych, a także szkoleń w zakresie właściwej reintegracji ze społecznościami zamieszkałymi w obozach. Ten proces prawdopodobnie będzie wymagał odseparowania dzieci od matek na okres przejściowy, dopóki te nie wykażą, że wyzbyły się radykalnej myśli ideologicznej. Kolejny krok to przesiedlenie rodzin ISIS z obozu z wykorzystaniem programów deradykalizacji i ostatecznie repatriacja ich do krajów ojczystych. W przypadku braku podjęcia takich działań obozy będą nadal odgrywać swoją rolę w szerzeniu ideologii Państwa Islamskiego.

Podsumowanie

Charakter członkostwa kobiet w ISIS ewoluował wraz z rozwojem samej organizacji. Początkowo kobiety zajmowały się codziennymi sprawami domowymi, wychowywaniem przyszłych bojowników i szerzeniem propagandy. Z czasem zaczęły służyć organizacji między innymi jako lekarki, pielęgniarki, nauczycielki oraz pracownice. Jednym ze ważnych zadań wykonywanych przez kobiety z ISIS była rekrutacja nowych członków. Działały aktywnie w mediach społecznościowych,

gdzie zachęcały do emigracji do kalifatu oraz wsparcia finansowego. Propaganda skierowana do kobiet często koncentrowała się na zapewnieniach o szczęściu, którego źródłem jest życie rodzinne, unikano wykorzystywania barbarzyńskich obrazów, scen mordów i terroru. Pod koniec 2017 r. ISIS zaczęło propagować wizerunek kobiety bojowniczkii oraz tworzyło propagandowe obrazy kobiet walczących w bitwach. Najczęstsze motywy, którymi kierowały się kobiety, wstępując do ISIS, przedstawione w przeanalizowanych artykułach, to: dążenie do założenia rodziny, poślubienie bojownika, opieka nad dziećmi i mężem, potrzeba zaistnienia na polu walki, chęć poświęcenia się dla sprawy, uzyskania kontroli nad swoimi decyzjami oraz odegrania roli w budowie i rozwoju kalifatu ISIS. Niektóre kobiety przyciągała wizja przygód, inne czuły się wyobcowane i dyskryminowane w swoich krajach ojczystych. W wyżej przytoczonych tekstach poruszano również problem nierównego traktowania mężczyzn i kobiet w kwestii terroryzmu. Uważa się, że zachodnie kobiety przebywające na terytorium ISIS nie były zaangażowane w sprawę w takim samym stopniu jak mężczyźni, co sprawia, że zwykle nie są one oskarżane o przyłączenie się do organizacji terrorystycznej. Niektóre, pomimo braku intensywnej aktywności w szeregach ISIS, służyły tej organizacji i wspierały ją na inne sposoby, w tym przez dzielenie się swoją wiedzą i doświadczeniami. Wiele kobiet powiązanych z ISIS może bezkarnie przebywać na wolności, co stwarza zagrożenie bezpieczeństwa kraju, w którym się znajdują. Niezwykle ważnym zadaniem jest obserwacja obecnej sytuacji byłych członkiń ISIS. Wiele z nich przebywa wraz z rodzinami w obozach dla uchodźców, które stają się miejscem rozwoju ideologii Państwa Islamskiego. Przewiduje się, że kobiety i dzieci odegrają istotną rolę w propagowaniu i przetrwaniu ideologii tej organizacji, co może doprowadzić do jej odbudowania.

Bibliografia

- Cook J., Vale G., *From Daesh to 'Diaspora': Tracing the Women and Minors of Islamic State*, London 2018.
- Hanne O., Flichy de la Neuville T., *Państwo Islamskie. Geneza nowego kalifatu*, Warszawa 2015.
- Irfani N., Saripi B., *Female Members of ISIS: A Greater Need for Rehabilitation*, „Counter Terrorist Trends and Analyses” 2015, t. 7, nr 3, s. 26–31.
- Kneip K., *Female Jihad – Women in the ISIS*, „Politikon” 2016, nr 29, s. 89–100.
- Styszyński M., *Środki retoryczne w manifestach organizacji Al-Kaida i Państwo Islamskie*, Poznań 2020.

Wasiuta O., Wasiuta S., Mazur P., *Państwo Islamskie ISIS. Nowa twarz ekstremizmu*, Warszawa 2018.

Wojtowicz A., *The Emergence of Female Terrorism*, „Dans Sécurité Globale” 2013, nr 3, s. 123–140.

Źródła internetowe

Storey K., *The American Women of ISIS*, „Marie Claire”, 22 IV 2016 r., <https://www.marieclaire.com/politics/a20011/western-women-who-join-isis/> [dostęp: 3 IX 2021].

Speckhard A., Ellenberg M., *ISIS and the Allure of Traditional Gender Roles*, ICSVE, 13 VIII 2021 r., <https://www.icsve.org/isis-and-the-allure-of-traditional-gender-roles/> [dostęp: 5 IX 2021].

Arabskojęzyczne źródła internetowe

‘Abbās H., *Ḍahāyā am ḡallādāt? ‘an taqīdāt qaḍaya nisa’ dā’iṣ at-tā’ihāt bayna ṣifatī al-mar’ati at-taqlīdiyya wa al-mar’ati al-mutamakkina*, Raseef22, 22 II 2019 r., <https://raseef22.net/article/185736-%D8%B6%D8%AD%D8%A7%D9%8A%D8%A7-%D8%A3%D9%85-%D8%AC%D9%84%D9%91%D8%A7%D8%AF%D8%A7%D8%AA%D8%9F-%D8%B9%D9%86-%D8%AA%D8%B9%D9%82%D9%8A%D8%AF%D8%A7%D8%AA-%D9%82%D8%B6%D9%8A%D8%A9-%D9%86%D8%B3%D8%A7> [dostęp: 17 VII 2021].

Abū Gazāla D., *Muḥārabāt tanzīm ad-dawla: al-waraqā al-aḥīra?*, BBC, 13 II 2018 r., <https://www.bbc.com/arabic/middleeast-43006002> [dostęp: 10 IV 2021].

Al-Aḥmadī R., *Nabaʾ al-ḥayāt, mubādarat li-iʿādat tāhīl ārāmīl dā’iṣ fi al-raḡqa*, Sky News Arabia, 13 III 2021 r., <https://www.skynewsarabia.com/middle-east/1421377-%D9%86%D8%A8%D8%B9-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9-%D9%85%D8%A8%D8%A7%D8%AF%D8%B1%D8%A9-%D9%84%D8%A7%D9%95%D8%B9%D8%A7%D8%AF%D8%A9-%D8%AA%D8%A7%D9-%94%D9%87%D9%8A%D9%84-%D8%A7%D9%94%D8%B1%D8%A7%D9%85%D9%84-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D9%82%D8%A9> [dostęp: 27 VII 2021].

‘Amār R., *Al-mar’āt wa taḡnid al-’irḥābūn.. taḡḍīrāt min ‘aūda dā’iṣ*, Al-Ain, 16 VI 2019 r., <https://al-ain.com/article/terrorist-women> [dostęp: 10 VII 2021].

An-nisā’ al-ḡarbiyāt fi dā’iṣ.. ṣaḡīrāt as-sin wa mutaʾālimāt, Al-Arabiya, 28 V 2015 r., <https://www.alarabiya.net/arab-and-world/2015/05/28/%D8%A7%D9%84%D9%86%D8%B3%D8%A7%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%BA%D8%B1%D8%A8%D9%8A%D8%A7%D8%AA-%D9%81%D9%8A-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D>

8 % B 4 - % D 8 % B 5 % D 8 % B A % D 9 % 8 A % D 8 % B 1 % D 8 % A 7 % D 8 % A A - %D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%86-%D9%88%D9%85%D8%AA%D8%B9%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%AA [dostęp: 12 VII 2021].

'Awād M., *Dā'īs yaftaḥu bāb taḡnīd an-nisā' bišurūḥ fa-mā hiya?*, Akhbar Al-An, <https://www.akhbaralaan.net/news/arab-world/2016/08/09/%d8%af%d8%a7%d8%b9%d8%b4-%d9%8a%d9%81%d8%aa%d8%ad-%d8%a8%d8%a7%d8%a8-%d8%aa%d8%ac%d9%86%d9%8a%d8%af-%d8%a7%d9%84%d9%86%d8%b-3%d8%a7%d8%a1-%d8%a8%d8%b4%d8%b1%d9%88%d8%b7-%d9%81%d9%85%d8%a7-%d9%87%d9%8a> [dostęp: 22 VII 2021].

Dā'īs yastaḡmiru fi nisā'i, „Asharq Al-Awsat”, 11 III 2019 r., <https://aawsat.com/home/article/> [dostęp: 5 VII 2021].

Dustūr ḥāṣ li-al-mar'at fi dā'īs, Echorouk El Yawmi, 8 II 2015 r., <https://www.echoroukonline.com/%D8%AF%D8%B3%D8%AA%D9%88%D8%B1-%D8%AE%D8%A7%D8%B5-%D9%84%D9%84%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4> [dostęp: 10 VII 2021].

Hassan H., *Nisā' dā'īs al-'ālmāniyāt, barā' wāhiya waqanābil gāhiza li-al-infiḡār*, Al-Ain, 23 XII 2019 r., <https://al-ain.com/article/german-isis-women> [dostęp: 11 VII 2021].

Jacobs A., *Taṭawwūr dawr al-mar'ā fi tanzīm ad-dawla al-iślāmiyya*, Washington Institute, 26 IX 2017 r., <https://www.washingtoninstitute.org/ar/policy-analysis/ttwr-dwr-almrat-fy-tnzym-aldwlt-alaslamyt> [dostęp: 5 VII 2021].

Muḡammadī Q., Al-Bāzī M., *Dawr al-mar'ā fi at-tanzīmāt al-ḡihādiyya: al-qā'ida wa dā'īs an-numuḡaḡ*, Centre of Arab Unity Studies, <https://caus.org.lb/ar/%D8%AF%D9%88%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B1%D8%A3%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%86%D8%B8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%87%D8%A7-%D8%AF%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7/> [dostęp: 12 VII 2021].

Mustaqbal al-mar'ā fi tanzīm ad-dawla al-iślāmiya (dā'īs), „Al-Jarida”, 1 III 2019 r., <https://www.aljarida.com/articles/1551371192373935000/> [dostęp: 7 VII 2021].

Nisā' dā'īs, Future, 17 III 2015 r., <https://futureuae.com/ar-AE/Activity/Item/51/%D9%86%D8%B3%D8%A7%D8%A1-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4-%D9%86%D8%B3%D8%A7%D8%A1-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4> [dostęp: 20 VII 2021].

Saleh J., *Nisā' dā'īs wa muḡīm al-hūl*, Washington Institute, 2 VIII 2021 r., <https://www.washingtoninstitute.org/ar/policy-analysis/nsa-dash-wmkhym-alhwl> [dostęp: 6 IX 2021].

Zanāz H., *Nisā' dā'īš, ummuhāt al-idyülūğiyā al-mutaṭarrifa*, „Al-Arab”, 4X2019r., <https://alarab.co.uk/%D9%86%D8%B3%D8%A7%D8%A1-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4-%D8%A3%D9%85%D9%87%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D9%8A%D8%AF%D9%8A%D9%88%D9%84%D9%88%D8%AC%D9%8A%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AA%D8%B7%D8%B1%D9%81%D8%A9> [dostęp: 20 VII 2021].

Zawāğ 'uūnlāin wa 'amwāl muḥawila, Al-Arabiya, 4 VII 2021 r., <https://www.alarabiya.net/arab-and-world/syria/2021/07/04/%D8%B2%D9%88%D8%A7%D8%AC-%D8%A3%D9%88%D9%86%D9%84%D8%A7%D9%8A%D9%86-%D9%88%D8%A3%D9%85%D9%88%D8%A7%D9%84-%D9%85%D8%AD%D9%88%D9%84%D8%A9-%D8%A8%D8%A7%D8%A8-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4%D9%8A%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D9%87%D9%88%D9%84-%D9%84%D9%84%D9%81%D8%B1%D8%A7%D8%B1> [dostęp: 11 VIII 2021].

Zinūn A., *Nisā' dā'īš. ḥaṭar mā ba'ad al-hilāfa*, Irfaasawtak, 26 VII 2018 r., <https://www.irfaasawtak.com/articles/2018/07/26/%D9%86%D8%B3%D8%A7%D8%A1-%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4-%D8%AE%D8%B7%D8%B1-%D9%85%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D8%AE%D9%84%D8%A7%D9%81%D8%A9> [dostęp: 20 VII 2021].

Karolina Duchna

Absolwentka filologii arabskiej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jej zainteresowania naukowe obejmują ruchy feministyczne w krajach arabskich oraz udział kobiet w terroryzmie międzynarodowym.